

ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКА ЗАПОЗИЧЕНА ЛЕКСИКА ЯК РЕЗУЛЬТАТ МОВНИХ КОНТАКТІВ ДАВНЬОГО СУСПІЛЬСТВА

Карлова В.О.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У статті розглядається давньоанглійська запозичена лексика як результат контактів давнього людства та визначаються чинники, що сприяли її активному введенню до лексичного складу мови. Окреслено етапи історії англійської мови. Розкрито поняття «інтерференція» та її взаємозв'язок із білінгвізмом як фактор, що зумовив проникненню запозичених лексичних одиниць. Відзначено, що першим періодом введення запозичень був англосаксонський період (сер. V – сер. XII ст.).

Ключові слова: запозичення, давньоанглійська мова, давньоанглійський період, інтерференція, білінгвізм.

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві в рамках антропоцентризму когнітивна лінгвістика тяжіє до трактування мови як найважливішого засобу спілкування людей, що відображає в собі культурні моделі цивілізації та вивчає мовну здатність людини як частину її когнітивної здібності. На думку М.П. Кочергана, «[...] для когнітивної лінгвістики характерні такі загальні принципіві настанови, як: експансіонізм (виходи в інші науки) (О.С. Кубрякова) [16], антропоцентризм (вивчення мови з метою пізнання її носія) (М.І. Костомаров) [13], функціоналізм (вивчення всього різноманіття функцій мови) (Ф.Дж. Ньюмейер) [21], експланаторність (пояснення мовних явищ) (О.С. Кібрік) [12] [...]» [15, с. 147–148].

Як вважає дослідник, варте уваги загальне спрямування когнітивної лінгвістики, а саме «[...] широкі перспективи бачення мови в усіх її різноманітних зв'язках із людиною, з її інтелектом, розумом і пізнавальними механізмами, які лежать у її основі [...]» [15, с. 148].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звертаючи увагу на останні дослідження науковців у сфері когнітивної лінгвістики (Дж. Алгео, К.О. Жабко, Н.Ю. Тукалевська та інші), можливо говорити про їх величезний інтерес, спрямований до історії англійської мови, а саме: когнітивного зв'язку із розумовими процесами та давньою мовою, яка становить собою майже єдине джерело інформації про давнє суспільство [35; 9; 30].

Як зазначено, щоб зрозуміти когнітивну залежність сприйняття давнього суспільства із мовними процесами, слід звернути увагу на лексичний склад мови, який є змінним і звісно не стабільним. Оскільки мови не розвиваються в ізоляції, на думку К.О. Жабко, «[...] їх контакти призводять до обміну не тільки предметами матеріальної культури, а й до взаємообміну словами, тобто когнітивна лінгвістика спрямовує своє вивчення на пізнавальні процеси людства з мовою та форми їх взаємодії. Процес запозичення лексичних одиниць є одним із найпродуктивніших шляхів оновлення мови та поповнення її словникового складу [...]» [9, с. 197].

Можливо припустити, за спостереженнями М.П. Кочергана, що іншомовні слова запозичуються безпосередньо з однієї мови в іншу, або потрапляють у мову за посередництва третьої мови чи декількох мов. Але «процес запозичення є досить багатограним, отже запозичуються не тільки лексичні одиниці, а й словотворчі елемен-

ти (префікси, суфікси), що дає змогу будь-якій мові динамічно розвиватися» [14, с. 229].

Щоб простежити еволюцію розвитку мови, потрібно визначити її періоди. Дж. Алгео визначає наступні етапи в історії англійської мови: *давньоанглійський* (англосаксонський) (449–1100 р.), *середньоанглійський* (1100–1500 р.), *ранній новоанглійський* (1500–1800 р.) і *пізній новоанглійський* (1800 р. – донині) *періоди* [35, р. 78, 112, 139, 181].

Зважаючи на довгу та насичену подіями історію англійської мови, потрібно зазначити, що вона почала поповнюватися запозиченими лексичними одиницями у давньоанглійський період (сер. V – сер. XII ст.), за словами К. Брунера: «[...] вплив іноземних мов на англійську мову був найбільшим, порівнюючи з іншими мовами. Це сприяло тому, що англійська мова відмовилася від старого індоєвропейського засобу вираження функцій слова в реченні за допомогою флексій [...]» [2, с. 108]. Саме це згодом дало можливість продовжувати цей процес у наступних етапах розвитку мови та збагатити її, розширюючи словниковий фонд мови.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте якщо звернутися до історичних подій, то лише там можливо знайти відповідь на запитання, яке турбує вчених вже багато століть, які не дійшли до одноголосного рішення щодо запозичень, які ввійшли до лексики англійської мови ще в давньосаксонський період і заклали фундамент для поповнення словникового складу мови. За спостереженнями Д.М. Вольнової, особливої уваги потрібно надати можливості англійської мови запозичувати слова у зв'язку з тим, що «Великобританія постійно знаходилася у безпосередньому контакті з сусідніми країнами, що у результаті призвело до поширення іншомовних слів на її території. Попри те, що в мові існує величезна кількість запозичень, модальні дієслова, сполучники, го-вір, практично усі займенники і практично усі дієслова, а також багато іменників є одвічними словами. Вплив тієї або іншої мови завжди можна зв'язати з історичними чинниками такими, як: різні завоювання, торгівля, війни і багато інших» [4]. Усі ці причини призводять до різної інтенсивності впровадження запозичень, залежно від обставин, пануючих у той або інший період часу [4].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення етапу в історії англійської мови, який став початком поповнення лексичного фонду запозиченнями, виділення історичних факторів, що

сприяли цьому процесу та чинників, що зумовили виникнення даного мовленнєвого явища.

Виклад основного матеріалу. В історії розвитку мови, цей факт не залишив без уваги науковців (Д.М. Вольнова, О.М. Морозова, С.Г. Томасон та ін.), наразі вони дискутують стосовно питання існування запозиченої лексики в давньоанглійський період як джерела інформації в науковому вивченні не лише культури, а саме: трактуванні когнітивної спрямованості мовних одиниць для подальшого формування мови, адже невіршеним наразі залишається питання: чи були достатньо вживані запозичені лексичні одиниці в давньоанглійський період, який Б.О. Ільїш охарактеризував як «незначне джерело для поповнення словникового складу мови» [11, с. 80] тому що, відомо, що у середньоанглійський період було запозичено більшу кількість лексики із значної кількості мов [36; 40].

Як відомо, результатом мовних контактів є саме запозичення, які потрапляють до мови та безперечно впливають на її формування у майбутньому, залишаючи свій слід, адже ядро будь-якої мови складають культурно значимі слова. Сукупність же взаємозв'язаних одиниць мови, що структурують мовну модель світу, відбивають етнічно, соціально, історично і релігійно детерміновані категорії світогляду, є, за визначенням О.Г. Чуприни, «культурно-мовною парадигмою» [31, с. 14].

Будучи не лише системою мовних знаків, але і втіленням системи представлень, специфічних для певної епохи і культури, культурно-мовна парадигма включає ті слова, які виражають прийняті соціально-усвідомлені, історично значимі та обов'язкові для всього суспільства поняття і уявлення про світ і людини в ньому. А тому культурно-мовна парадигма є основним семантичним «інвентарем» культури [29, с. 246].

Н.Ю. Тукалевська вважає, що «[...] зміна представлень і світогляду того чи іншого народу, що відбувається за різними причинами, є основою того, що культурно-мовна парадигма мови підлягає культурній адаптації, тобто процесу пристосування лексичних одиниць, що входять до складу культурно-мовної парадигми, нових умов вираження [...]» [30, с. 246].

Якщо говорити про пристосування лексичних одиниць в англійській мові, то потрібно зважати на той факт, що англійська мова – це продукт довгого історичного розвитку. О.І. Смирницький трактує, що «[...] лексична система давньоанглійської мови, з погляду своєї кількості лексичних одиниць, може бути охарактеризована лише приблизно, адже достовірно невідома загальна кількість слів давньоанглійської мови [...]» [26, с. 155–159]. О.І. Смирницький вважає, що словниковий склад давньоанглійської мови включав у себе декілька десятків тисяч слів, порівнюючи із словниковим складом сучасної англійської мови, був приблизно в десять разів меншим [26]. За спостереженнями Н.Ю. Тукалевської, розвиток мови відбувається за внутрішніми законами і носить системний характер. Але система мови складається з декількох підсистем, по-різному сприятливих до зовнішніх впливів, а лексичний склад мови – це його наймінливіша частина, але саме в ній можна виявити інформацію про ко-

лишно матеріальну і духовну культуру суспільства [30, с. 246].

Це можливо дослідити і простежити лише за допомогою тих лексичних одиниць, які поступово потрапляють до мови на різних етапах її розвитку. Саме тому пристосування лексичних одиниць як джерела знань історичної епохи певного періоду часу, які переходять до мови-реципієнта із інших мов є дискусійною науковою сферою, адже різні вчені (В.Д. Аракін, В.Ю. Розенцвейг, О.І. Смирницький, Р. Хог) не дійшли консенсусу з приводу цього питання і запропонували свої шляхи поповнення словникового складу давньоанглійської мови, але щодо цього питання їх погляди суттєво відрізняються [1; 22; 26; 39].

Наприклад, В.Д. Аракін, глибоко досліджуючи англійську мову у різні періоди її еволюції, тлумачить п'ять методів, за допомогою яких поповнювався словниковий склад давньоанглійської мови:

- словотворення шляхом афіксації,
- словоскладання,
- чергування звуків,
- переосмислення старих слів,
- запозичення [1, с. 100].

Якщо звернутися до спостережень Б.О. Ільїша, то він трактує лише два шляхи поповнення словникового складу давньоанглійської мови: за допомогою створення нових слів із елементів, наявних у самій мові; шляхом запозичення слів із інших мов. Домінуючу позицію із цих двох шляхів у давні часи посідає перший [11, с. 74].

Децо спільний Р. Хог із думкою Б.О. Ільїша і класифікує методи поповнення давньоанглійської мови наступними типами: афіксація, словоскладання та запозичена лексика [39, р. 103].

Тобто дослідники у своїх судженнях однакостайні у тому, що одним із способів адаптації лексичної системи до словникового фонду давньоанглійської мови є *запозичення*.

Для того, щоб обговорювати дане поняття слід розуміти його значення. Термін «запозичене слово» А.Л. Міщенко трактує, у широкому значенні, як позначення процесу та результату входження до рідної мови лексичних одиниць іноземної мови в тих випадках, коли у мові-реципієнті відсутні номінації або значення слів до номінації нових реалій. Тобто термін «запозичення» виступає родовим поняттям для позначення як іншомовних, так і запозичених слів, а також гібридних композитів та уявних запозичень [18, с. 203]. Децо інше трактування належить Л.Л. Нелюбіну, він вважає, що запозичення – це «звернення до лексичного складу інших мов для вираження нових понять, подальшої диференціації вже наявних і визначення невідомих раніше предметів» [20, с. 78].

Варте уваги і інше визначення терміну, Д.С. Лотте розуміє запозичені слова – як іноземні (чужі) слова, які не засвоєні мовою (фонетично, морфологічно) та не мають відповідних синонімічних форм у мові-реципієнті [17, с. 33]. Він зазначає: «[...] під запозиченими словами, у чистому вигляді, (дамо йому назву «буквальне запозичення») будемо розуміти слово, перенесене у дану мову з якої-небудь мови у тому вигляді (у тій формі), в якій воно в ній існує на момент запозичення. У тому випадку у запозиченій мові відсутні будь-які творчі елементи власного творення слова та елементи словотворчості [...]» [17, с. 42].

На відміну від Д.С. Лотте, дослідник О.Б. Ткаченко визначає запозичені слова як іншомовні, які цілком часоно мовою, що їх запозичила. На думку О.Б. Ткаченка, запозичені слова не сприймаються мовцями як чужорідний елемент і не потребують пояснень щодо форми і значення. На відміну від іншомовних слів, які розглядаються у спеціальних словниках, запозичені слова подаються у загальних словниках разом із питомою лексикою [29, с. 121].

А.Л. Міщенко вважає, що запозичені слова, у вузькому значенні, – це слова, які не можна ідентифікувати як лексеми іншомовного походження без додаткового етимологічного аналізу [18, с. 203]. А за визначенням Л.Л. Нелюбіна, запозичення – це «введення у словниковий склад мови чужорідного слова» [20, с. 28].

Тобто, можливо прослідкувати у трактуваннях даного поняття спільність у тому, що «запозичення» – це результат входження нових лексичних одиниць, які були необхідні для вираження нових понять, а згодом повністю були засвоєні мовою та введені в ужиток.

Велика кількість вчених намагалася дослідити форми запозичень (О.Н. Морозова, О.В. Тимофеева, О.В. Шепелева та ін.) і вважають, що запозичення з області лексики є найрозповсюдженішими у лінгвістиці [19; 28; 32].

Ж.М. Сарангаєва погоджується із думкою вчених і продовжує дослідження запозичених лексичних одиниць, вважаючи, що запозичення лексичних елементів із однієї мови в іншу – явище дуже давнє і відоме мовам доісторичного світу. Вона стверджує, що «[...] для долі запозичених слів у новій для них мові певне значення має те, як вони в цю мову потрапили [...]» [24, с. 23].

По-перше, завдячуючи живому спілкуванню двох різномовних народів або засвоєнню назв предметів матеріальної культури. В цьому випадку слова швидше асимілюються у мову. По-друге, через запозичення чужих слів із чужомовних текстів при перекладі цих текстів рідною мовою. У цьому випадку слова довше зберігають свої фонетичні, орфографічні та граматичні особливості [24, с. 23].

Н.Ю. Тукалевська вважає, що неможливо оминати той факт, що «[...] запозичення в давньоанглійській мові відбувалися внаслідок наявності лакун у лексичній системі мови, тобто відсутності необхідних найменувань для вираження нових понять і предметів. Давньоанглійська мова, сприймаючи слова, відповідає тим поняттям, для яких у неї не було позначень, запозичувала і поняття, і самі найменування [...]» [30, с. 246].

Д.М. Вольнова припускає, що іноземні запозичення повністю пронизують англійську мову. «[...] Словниковий склад мови постійно змінювався упродовж англійської історії в ході різних завоювань, розвитку торгівлі і впливу культури сусідніх країн. Однією з особливостей запозичень, що прийшли в англійську мову, являється їх кількість, яка є досить великою порівняно з іншими мовами [...]». В середньому запозичення складають більше п'ятдесяти відсотків лексики, а пласт лексики, що залишився, містить у собі споконвічно англійські слова і вирази [4].

Неодмінно потрібно наголосити на тому факті, що мовні запозичення забезпечують досить висо-

ку якість міжкультурної комунікації. Словниковий склад сучасної англійської мови включає частина германських слів, а саме: запозичених із скандинавської і давньоанглійської мов, з латинської, російської, французької, іспанської і багатьох інших. Найменування базових концепцій, а також практично усі числівники, мають своє походження із давньоанглійської мови, наприклад: *life and death, night and day, hot and cold...* Велика кількість дієслів, іменників і прикметників прийшли із давньоанглійської і скандинавських мов (наприклад, *wife, sit, bring, brother, land, happy, wrong...*). Д.М. Вольнова схильється до думки, що англійську мову не можна позиціонувати, як мову, яка сформована за допомогою втручання лексичних одиниць із інших мов. Адже, незважаючи на величезну кількість запозичень, граматична структура мови залишається незмінною [4].

Б.О. Ільїш визначає, що серед запозичень розділяються два прошарки: давній прошарок – слова, запозичені у римлян до переселення англо-саксів до Британії, у кельтських жителів Британії та другий прошарок – слова зі сфери релігії та церкви, запозичені у зв'язку з введенням християнства, яке розпочалося у 597 році; ці слова відносяться до VII століття [11, с. 79–80].

Більш глибока взаємодія мов розпочинається вже в острівний період із VII століття, до того ж латинізація давньоанглійської мови збігається з християнізацією германського населення Британії [38, р. 113–116]. Наслідком цієї взаємодії є входження до складу лексики [2, с. 40; 40, р. 38–45] великої кількості слів релігійно-філософського змісту (але, порівнюючи з першим складом запозичених слів, ці слова мають вже впізнавану класичну форму) та поступово розповсюджується на синтаксис [40, р. 116; 2, с. 108].

Саме через це, за словами О.І. Смирницького, до запозичених слів давньоанглійської мови слід відносити лише такі слова, які проникли до неї після V століття, тобто після того, як англійська мова виділилася як така. Звичайно, вже на матерію діалекти племен, що переселилися у Британію, мали певні особливості, відрізняючи ці діалекти від інших континентальних західнонімецьких діалектів. Проте, про окрему давньоанглійську мову можна говорити лише тоді, коли відбулася територіальна приналежність носіїв англосаксонських діалектів, порушення регулярної і суспільно необхідної взаємодії цієї групи діалектів із сусідніми діалектами [26].

Тому власне англійськими запозиченнями (запозичення, що проникли безпосередньо в англійську мову) слід вважати лише запозиченнями епохи християнізації і невелика кількість слів, які були засвоєні англо-саксами на Британських островах від кельтів (у тому числі і латинські запозичення цього періоду, що проникли також із кельтських діалектів) [26].

Важливим є той факт, що через ірландських і римських місіонерів до Англії потрапляє велика кількість латинських рукописів, значна частина яких копіюється, що призводить до виникнення власної, дещо відмінної від континентальної, рукописної традиції [37, р. 48–49, 58–59]. У більшості великих релігійних центрів, наприклад, Кентербері, Лондон, Рочестер, Йорк, Дорчестер виникають певні літургічні канони. Однак кіль-

кість прозаїчних текстів, створених англійською мовою, весь цей час лишається катастрофічно малою. Майже з 597 року (часу прибуття у Кент місії Августина) до початку IX століття прозаїчна письмова традиція існує лише латинською мовою [42, р. 137]. Кількість латинських літописів, що дійшли до наших віків неможливо порівняти з кількістю манускриптів англійською мовою того ж періоду. Потрібно пам'ятати, що вивчення латині в чужорідній мовній сфері існування можливо було не на слух, як в романських континентальних центрах латинської культури, а лише за допомогою читання, прослуховування пояснень книг і вивчення латинських прикладів, а не в перекладі їх англійською [43, р. 13–23].

До того важливим являється не лише розподіл мов за сферою використання церковна та світська, а й про оцінювання мов за принципом висока та низька, що притаманно не лише *білінгвізму* (практика індивідуального або колективного використання двох мов у межах однієї державної чи соціальної спільноти у відповідних комунікативних сферах) [15, с. 417], а *диглосії* (мовна ситуація, за якої в одному суспільстві існує дві мови або дві форми однієї мови, що виконують відмінні функції) як соціолінгвістичному феномену [15, с. 420], де свідомо визначалася оцінка мовців за шкалою «урочисте – повсякденне». Приналежність до високого визначається не лише літургічними та біблійськими текстами, а й такими творами, як «Церковна історія народу англів» Беди Достопочтенного, до низького не лише мова неосвіченого носія мови, однак і епічна поезія (досить характерно, що «Церковна історія» дійшла до нас майже в 160 списках, тоді як «Беовульф» зберігся лише в одному рукописі) [45, р. 13–40].

Тобто можна визначити, що відбувається *інтерференція* як взаємодія мовних систем в умовах білінгвізму, яка виникає або у процесі мовних контактів або при індивідуальному засвоєнні нерідної мови. За визначенням С.В. Семчинського, у процесі інтерференції відбувається процес мимовільного, спонтанного перенесення, накладання ознак системи однієї мови на систему іншої. Результат такого перенесення виявляється в появі відхилень від норми та системи однієї мови під впливом іншої. Головним джерелом інтерференції є розбіжності в системах контактуючих мов [25; 3]. Тому інтерференція після цього перестала бути індивідуальним явищем і набула «національного» масштабу. Усі види запозичень були наявні в англійських письмових прозаїчних текстах.

Більшість лінгвістів (Ю.Ю. Дешерієва, В.Ю. Розенцвейг, Л.В. Щерба) визначають інтерференцію як «порушення білінгвами правил співвідношення контактуючих мов» [22, с. 4].

Як пише О.В. Тимофеева, «[...] події 1066 року призвели до того, що англійська мова драматично змінилася та отримала мутації, які не знала попередня епоха, однак в VII–XI столітті мовна картина була досить неоднорідною та мінливою [...]» [28, с. 29].

Мовні колективи були розділені не лише на діалекти і сфери англійського та скандинавського впливу але і на культурно-соціальні касти. Інтерференція проявилася як на рівні діалектів, так і на рівні мов; до того ж другий випадок був представлений досить різнорідними контактами:

спорідненими мовами західно-германської групи; з типологічно менш близькими скандинавськими мовами; з романськими мовами – в більшості, з латинською мовою, а також із кельтськими мовами. Мовні контакти між давньоанглійськими діалектами і західно-франкськими діалектами Франції і давньосаксонськими діалектами, які були розповсюджені в Фландрії, Фризії та Північній Німеччині, у раннє Середньовіччя, були досить частими і є природним результатом торгівлі, паломництва, контактів між релігійними спільнотами, політичних і династичних відношень [38, р. 131].

Серед інших екстралінгвістичних факторів, здатних впливати на інтерференціальні процеси, прийнято вважати інтенсивність мовних контактів, кількість білінгвів у мовному колективі та рівень володіння другою мовою [3, с. 3–5].

Найрозповсюдженішим методом дослідження інтерференції є типологічний опис контактуючих мов, виявлення та співвідношення їх диференціальних ознак у кожній області мови – в області фонетики, граматики та лексики [3, с. 2–3; 10, с. 9].

Цікавим є спостереженнями С.Г. Томасона стосовно типологічного співвідношення між мовами як головного чинника під час мовного контакту, але при контакті близькорідних мов або діалектів однієї мови інтерференція на рівні мовної структури відбувається швидше, ніж при контакті типологічно віддаленіших мов [46].

Серед підходів до вивчення інтерференції в лінгвістиці, як правило, виділяють два: *передбачена, потенціальна інтерференція* – кожна з контактуючих мов розглядається з початкового стану процесу змінення, тобто відбувається зіставлення структур взаємодіючих мов, у результаті якого розкривається повна або часткова розбіжність категорій обох мов; *фактична інтерференція* – контактуючі мови розглядаються, виходячи із кінцевого стану, тобто аналізуються приклади мовної взаємодії у спілкуванні двомовних із подальшим зіставленням належних категорій у системах цих мов [22, с. 6; 10, с. 10].

Важливо зважати на той факт, що із другої половини IX століття мовна політика принципиво змінилася. Головну роль зіграла участь короля Альфреда в перекладацьких проектах цього періоду, його хвилював стан «learning geond Angelcynn» («вченості серед англійців») чи епоха Датського права вимагала від нього прийняттям заходів, направлених на підняття національного духу. Політика Альфреда дала початок перекладу декількох великих латинських текстів, а це дало змогу створенню не лише історії давньоанглійських перекладних текстів, але і англійської прозаїчної традиції [45, р. 13–40].

Тобто ми припускаємо, що значна частина запозичень ввійшла в мову саме в цей період, коли переклад тільки розпочався, а письмова традиція ще не була встановлена. Якщо «альфредівську» епоху можливо визначити як період емансипації англійської мови через переклад книг, то в наступні століття з'являються тексти, які дійсно говорять про скорочення культурного розриву між латиною та давньоанглійською мовою. Адміністративно-політичні та культурні зусилля, впроваджені Альфредом для створення єдиного королівства на території вільної від Датського права, в мовному відношенні призвели до того, що об-

ласть вживання усеєкського діалекту поступово розповсюдилася на південний-схід, включаючи Лондон і Кентербері та на північ, до долини річки Северн. Тобто з'явився деякий стандартний варіант давньоанглійської (або пізньоусекської), якої не лише створюються нові документи, але і переписуються помилки [45, р. 13–40].

Висновки і пропозиції. Отже, можливо зробити попередні висновки, що запозичення як процес і результат мовних контактів були представлені на всіх етапах еволюції англійської мови. Стосовно давньоанглійського періоду (сер. V – сер. XII ст.), то він став початком входження запозичених лексичних одиниць (Б.О. Ільїш), хоча, якщо говорити про інтенсивне поповнення лексичного фонду мови, то звичайно середньоанглійський період (XI–XIV ст.) є значно продуктивнішим із цієї точки зору (Дж. Алгео, Д.М. Вольнова, О.М. Морозова, С.Г. Томасон).

Але слід зважати на той факт, що історичні події давньоанглійського періоду такі, як: переселення, християнізація, війни, побутові

та торгівельні зв'язки викликали необхідність залучення нових лексичних одиниць до давньоанглійської мови, щоб закрити лакуни мови від нестачі нових понять. Тобто відбувається інтерференція (С.В. Семчинський), яка зумовлена розбіжностями в системі контактуючих мов. Мовні колективи розділилися на діалекти, сфери впливу та культурно-соціальні касти. Адже відомо, що мовні контакти між діалектами були досить частими, а також не існує жодного діалект у чистому вигляді (І. Сінгх) і це природний результат торгівлі, паломництва, контактів між релігійними спільнотами, політичними та династичними відносинами. Тобто, можливо твердити, що запозичення проникали до лексики, поповнюючи словниковий фонд давньоанглійської мови та надали можливості визначити когнітивну спрямованість розумових процесів давнього суспільства, що є наразі дуже актуальною сферою наукових досліджень.

У перспективі плануємо опублікувати види та типи давньоанглійських мовних запозичень.

Список літератури:

1. Аракин В.Д. История английского языка: [учебное пособие]. [2-е изд.]. М.: ФИЗМАТЛИТ, 2003. 272 с.
2. Бруннер К. История английского языка / [под ред. и предис. Б.А. Ильиша; пер. с нем. С.Х. Васильевой]; М.: Издательство иностранной литературы, 1955. Т. 1. 277 с.
3. Вайнрайх У. Языковые контакты. – К.: Вища школа, 1979. 263 с.
4. Вольнова Д.Н. Иностранные заимствования как один из источников словарного состава английского языка // Современные научные исследования и инновации: электронный научно-практический журнал, 2014. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2014/12/39354>
5. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании // Филологические науки. 1996. № 1. С. 64–72.
6. Воробьев В.В. Лингвокультурологическая парадигма личности: монография / Владимир Васильевич Воробьев. М.: РУДН, 1996. 170 с.
7. Даржинова Л.В., Сарангаева Ж.Н. Роль заимствований в английском языке // Вестник калмыцкого университета. 2015. № 3. С. 22–26.
8. Дешериева Ю.Ю. Проблема лингвистической интерференции в современном языкознании // Теоретические проблемы социальной лингвистики. 1981. С. 240–255.
9. Жабко К.О. Запозичення як процес взаємовпливу мов (на матеріалі новогрецької мови) // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. № 51. С. 197–199.
10. Иванов В.В., Иванова В.А. Грамматическая интерференция и проблемы культуры русской речи // Грамматическая интерференция в условиях национально-русского двуязычия. 1990. С. 6–14.
11. Ильиш Б.А. История английского языка. М.: Высшая школа, 1968. 418 с.
12. Кибрик А.Е. Куда идет современная лингвистика? М.: МГУ, 1995. С. 219.
13. Костомаров Н.И. Антропоцентризм как важнейший признак современной лингвистики // Филология. 2014. С. 198–202.
14. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: [підр. для студ. філ. спец. вищ. навч. закл.]. К.: Академія. 2001. 368 с.
15. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: [підручник]. [2-ге вид.]. К.: Академія, 2006. 464 с.
16. Кубрякова Е.С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика, психология, когнитивная наука // Вопросы языкознания. 1994. № 4. С. 34–47.
17. Лотте Д.С. Как работать над терминологией. Основы и методы. М.: Наука, 1968. 76 с.
18. Міщенко А.Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу: монографія / Алла Леонідівна Міщенко. Вінниця: Вид-во Нова книга, 2013. 448 с.
19. Морозова О.Н., Лобанова А.О. Скандинавские заимствования в английском языке // XIX царскосельские чтения. 2015. № 19. С. 338–341.
20. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. [3-е изд.]. М.: Флинта: Наука, 2006. 320 с.
21. Ньюмейер Ф.Дж. Спор о функционализме и формализме в лингвистике и его разрешение // Вопросы языкознания. 1996. № 2. С. 43–54.
22. Розенцвейг В.Ю. Упрощение лексико-семантической синтагматики при языковом контакте // Теория языка, методы его исследования и преподавания (К 100-летию со дня рождения Льва Владимировича Щербы). 1981. С. 229–233.
23. Розенцвейг В.Ю. Языковые контакты. Л.: Наука, 1972. 80 с.
24. Сарангаева Ж.Н. Роль заимствований в английском языке // Вестник калмыцкого университета. 2015. № 3. С. 22–26.
25. Семчинський С.В. Семантична інтерференція мов (на матеріалі слов'яно-східнороманських мовних контактів). К.: Вища школа, 1974. 256 с.
26. Смирницкий А.И. Древнеанглийский язык / [под ред. В.В. Пасека]. М.: Филологический факультет МГУ им. М.В. Ломоносова, 1998. 307 с.
27. Тимофеева О.В. Latin Originals in Lord's Prayer III // Университетское переводоведение. 2001. № 2. С. 325–330.

28. Тимофеева О.В. Синтаксис древнегерманских переводов Pater Noster (к вопросу о переводческой доктрине Средневековья) // Материалы XIX межвузовской научно-методической конференции преподавателей и аспирантов. 2000. № 8. С. 81–85.
29. Ткаченко О.Б. Мова і національна ментальність. К.: Нова філологія, 2007. 240 с.
30. Тукалевская Н.Ю. Заимствование как один из способов культурной адаптации языка // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. 2008. № 5. С. 246–249.
31. Чупрына О.Г. Семасиологическое исследование темпоральной лексики древнеанглийского языка: дис. ... док. фил. наук. М., 2001. 341 с.
32. Шепелева Е.В. Влияние скандинавских заимствований на формирование современного английского языка // Филологические науки. 2007. № 3. С. 181–183.
33. Щерба Л.В. Избранные работы по языкознанию и фонетике. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1958. Т. 1. 184 с.
34. Янмурзина Р.Р. Когнитивная лингвистика и лингвокультурология: черты и различия // Вестник Башкирского университета. 2014. № 1. С. 132–135.
35. Algeo Jh. The origins and development of the English language. Wadsworth: Cengage learning, 2010. 347 p.
36. Baugh Al., Cable T. A history of the English language. L.: Pearson, 2002. 447 p.
37. Brown M.P. A Guide to Western Historical Scripts from Antiquity to 1600. L.: University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, 2002. 138 p.
38. Gneuss H. Anglicae linguae interpretatio: Language Contact, Lexical Borrowing and Glossing in Anglo-Saxon England // Proceedings of the British Academy. 1993. P. 107–148.
39. Hogg R. An introduction to Old English. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2002. 163 p.
40. Jespersen O. Growth and Structure of the English Language. Leipzig: B.G. Teubner; New York, G.E. Stechert & Co, 1935. 278 p.
41. Lehmann W.P. Proto-Indo-European Syntax. Austin: University of Texas, 1974. 289 p.
42. Nickel G. Die Expanded Form im Altenglischen: Vorkommen, Funktion und Herkunft der Umschreibung beon/wesan + Partizip Prasens. Neumünster: Wachholtz, Neumiinster, 1966. 400 p.
43. Piltz A. The World of Medieval Learning. Oxford: Blackwell, 1981. 299 p.
44. Singh I. The history of English. L.: Hodder education, 2005. 226 p.
45. The Cambridge History of the English Language. [edit. by R.M. Hogg]. Cambridge: Cambridge University press, 1992. 640 p.
46. Thomason S.G. Language Contact. Edinburgh: Edinburgh University press, 2001. 428 p.

Карлова В.А.

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова

ДРЕВНЕАНГЛИЙСКАЯ ЗАИМСТВОВАННАЯ ЛЕКСИКА КАК РЕЗУЛЬТАТ РЕЧЕВЫХ КОНТАКТОВ ДРЕВНЕГО ОБЩЕСТВА

Аннотация

В статье рассматривается древнеанглийская заимствованная лексика как результат контактов древнего общества и определяются факторы, которые способствовали ее активному внедрению в лексический состав языка. Определены этапы истории английского языка. Раскрыто понятие «интерференция» и ее связь с билингвизмом как фактор, который сподвиг вхождению заимствованных лексических единиц. Отмечено, что первым периодом введения заимствований был англосаксонский этап (сер. V – сер. XII в.).

Ключевые слова: заимствование, древнеанглийский язык, древнеанглийский период, интерференция, билингвизм.

Karlova V.A.

National Pedagogical Drahománov University

OLD ENGLISH BORROWINGS AS THE RESULT OF THE OLD SPEECH CONTACTS OF COMMUNITY

Summary

The article deals with the Old English borrowings as the result of the ancient population contacts and the factors are determined which made the progress of its involvement in the vocabulary. The periods of the English history are defined. It is explored the notion «interference» and its connection with bilingualism as the factor, which helped loanwords get into. It is decided that the first period of the borrowings into English was Old English period (mid. V – mid. XII c.).

Keywords: borrowing, Old English, Old English period, interference, bilingualism.